

5. prosince 1774

Marie Terezie vydává všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy, kterým se zavádí povinná školní docházka i vysvědčení.

28. listopadu 1776

Učitel Václav Peršík obdržel osvědčení, jež potvrzovalo, že „jmenovaný po dva týdny pečlivě sledoval metodický postup vyučování hlavním předmětům pro školy triviální“. Podpisem a pečeti stvrdil Lorenz Emmanuel Anton Aloysius Amort ze Vzorné hlavní školy U sv. Jindřicha v Praze.

1890

4. května 1869

Byl vydán tzv. Hasnerův zákon, který dal základnímu školství zcela nový rámcový rámec. Zavedl povinnou osmiletou školní docházku a zřídil pětiletou obecnou a čtyřletou měšťanskou školu.

1882

Ministerský výnos nařídil užívání jednotných formulářů vysvědčení s císařským znakem, které byly k dostání u c. k. školních knihoskladů. Dva roky nato byla zavedena i jednotná pětistupňová klasifikace, která platí dodnes.

1900

1908

Vysvědčení z c. k. českého gymnázia v Olomouci je plně jedniček. Ve stejné době na severu Čech se přitom odehrálo plno stávek českých dětí kvůli neutěšeným poměrům na školách.

1910

Někde se kvůli stávkám na vysvědčeních dokonce neklasifikovalo.

1924

Školní zprávu dostávali rodiče, jako například tito z Brna, 4x ročně – v půli listopadu, na konci ledna, v půli dubna a na konci června. Tuto povinnost udělil obecným školám Školní a vyučovací řád už v roce 1870.

1940

Na protektorátním vysvědčení z dívčí školy v Ostravě jsou našťastí jen jedničky a dvojky. Přitom od roku 1943 mohli školáci po vzoru německých škol dostat dokonce i šestky.

1930

Na formulářích vysvědčení je patrné, jak se měnilo společenské zřízení. Korunovaného orla nahradil po roce 1918 český lev. V oblastech zabraných Němci se po roce 1938 objevily i nacistické symboly.

1938

Česky, německy, čísla i slovy Vysvědčení straší děti už 240 let

Školáci v hodinách dějepisu občas proklínají císařovnu Marii Terezii. Mají taky proč – vždyť u nás zavedla povinnou školní docházku i pravidelné hodnocení žáků.

Ojistém Linhartovi Prayzlerovi z Roztok nevíme prakticky nic. Tedy až na to, že to býval šprt.

„Níže psaný vyznává, že Linhart Prayzler šest let do školy chodil pilně a předepsaným předmětům se naučil, jak následuje: náboženství – dobře, čtení – dobře, psaní – dobře, počítání – dobře. Týkáje se jeho mravopovědného chování, skrze celý čas se vždy uctivě a mravně choval,“ píše se ve vysvědčení, které Linhart obdržel 5. července 1847.

Zatímco s významem roztockého školáka už se nelitostně vypořádala historie, jeho vysvědčení se zachovalo a dnes patří k významným akvizicím Národního pedagogického muzea v Praze. Na něm totiž mohou historici krásně ilustrovat, jak se v českých zemích vyvíjelo závěrečné hodnocení ve školách.

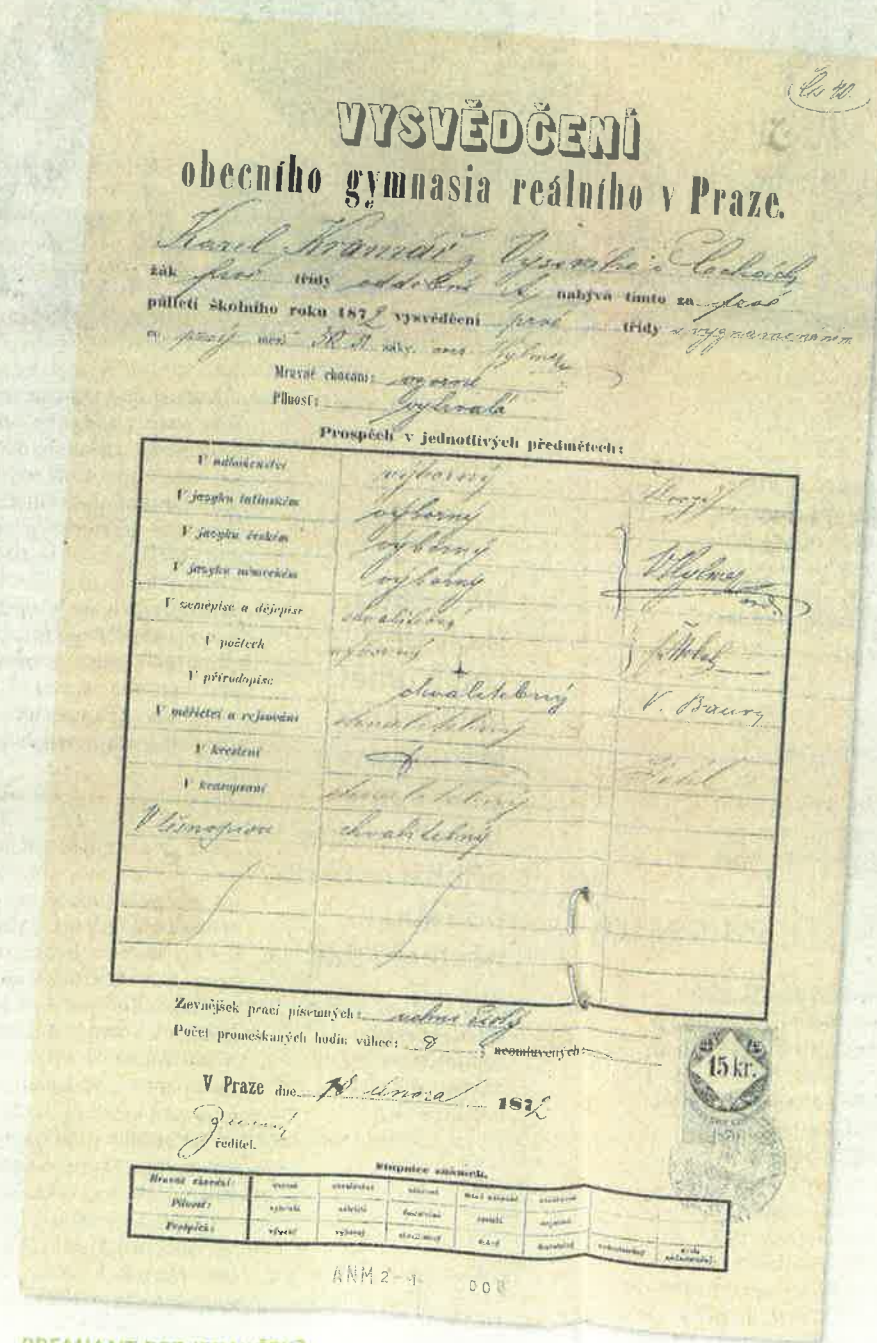
Linhartovo vysvědčení přitom není ani zda-

leka nejstarší. S povinností vydávat žákům písemné hodnocení totiž přišel už 6. prosince 1774 Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy.

Jeho autorem je sice opat Johann Ignaz Felbiger, dějiny ho však připisují Marii Terezii, císařovně, již generace školáků vyčítají hlavně zavedení povinné školní docházky. A s ní je vysvědčení napevno spjato.

„Vysvědčení měly obdržet děti ve dvanácti letech a po návštěvě šesti let školy. Pokud byly jejich znalosti chabé, měly se dál vzdělávat,“ vypráví Jana Bartošová z Národního pedagogického muzea a připomíná, že i starší děti se dál vzdělávaly v nedělních školách při tzv. opakovacích hodinách po bohoslužbě.

Ovšem co si budeme namlouvat, koho tehdy asi tak zajímal popsán kus papíru, když většina rodičů neunela číst.

PREMIANT BEZ JEDNIČEK?

Budoucí předseda vlády Karel Kramář dostal v 1. ročníku gymnázia pět „výborných“ a čtyři „chvalitebné“. Klasifikační stupnice měla sedm stupňů a jedničkou byla „výtečná“.

Teď poskočíme v čase téměř o celé století, píše se 14. květen 1869 a v Rakousku-Uhersku je vydán tzv. Hasnerův zákon, který základnímu školství nastavil nová pravidla – zavedl povinnou osmiletou školní docházku od 6 do 14 let a soustavu národního školství rozdělil na pětiletou obecnou školu a čtyřletou měšťanku.

„Na tento zákon navázal v roce 1870 Školní a vyučovací řád, který zavedl kromě vysvědčení po ukončení docházky také školní zprávu. Tu žáci dostali čtyřikrát ročně a rodiče stvořovali podpisem, že ji četli,“ líčí historička.

Protože už sto let chodily děti do školy povinně, nečinilo zřejmě rodičům čtení známek a podepisování tolik obtíží...

„V matematice slabý v každém ohledu“

Když už jsme u toho čtení vysvědčení, dlouhou dobu vládl v klasifikaci zmatek. Zatímco první vysvědčení z triviálních škol hodnotila žáčky slovně, školy hlavní a gymnázia se držely čtyř stupňů.

Od roku 1805 byla klasifikace na triviálních školách také čtyřstupňová, stupeň navíc byl zaveden v roce 1884. „Tak to vydrželo dodnes, tedy až na výjimku v době nacistické okupace, kdy bylo podle německého vzoru v roce 1943 zavedeno šest stupňů,“ připomíná Bartošová.

Jenže pozor, ono se známkování lišilo i na různých typech škol. A tak třeba gymnázia a vyšší reálky hodnotily po roce 1849 prospěch osmi stupni, později se omezily „jen“ na sedm stupňů. „Ještě v polovině 19. století se běžně používaly poloviční známky, třeba „dobrý, částečně i chvalitebný“, i slovní hodnocení, které učitel v lepším případě připojil vedle známky, jindy jí známku nahradil. Takže mohl být žák v matematice „slabý v každém ohledu,“ usmívá se historička nad kreativitou tehdejších učitelů.

Sovětské tanky zhatily všechny experimenty

Dvacáté století se s tvůrčím nadšením pedagogů při hodnocení vypořádalo jednoduše: klasifikaci sešněrovalo do známek a hotovo.

Až uvolněná 60. léta přiměla odborníky, aby začali uvažovat o změně klasifikace z časů mocnářství. „Ministerstvo školství začalo ve školním roce 1963/64 experimentálně ověřovat další formy hodnocení,“ přibližuje Jana Bartošová pokus, který začal na vybraných školách v Praze a v Brně.

V dalším školním roce se do hledání nového způsobu klasifikace pustil tým uznávaného experta Jána Velikaniče. Ten v praxi a mezi učiteli, žáky a rodiči ověřoval pět různých variant vysvědčení. „Výzkum ukázal, že všichni nejlépe přijímali buď slovní hodnocení, které doplňovala pětistupňová klasifikační stupnice prospěchu, nebo hodnocení pěti stupni prospěchu a čtyřmi stupni chování doplněné komplexním hodnocením na vysvědčení,“ popisuje možné kandidáty na vítěze historička z pedagogického muzea.

Jenže se všemi nápady udělala krátký proces 70. léta a normalizace. Žádná zbytečná slova, další dvě dekády děti vydržely jen se známkami.

Až v roce 1992 bylo slovní hodnocení uznáno jako alternativa na prvním stupni základních škol, od roku 2004 také na druhém stupni, středních školách i konzervatořích.

Od korunovaného orla k pavěze

Možná jsou na vysvědčení, které přinesly děti domů, známky, možná i slovní hodnocení, do celá jistě na něm ovšem najdete dvouocasého lva s korunou.

Vše je jednoduché a účelné, tentam je půvab starších vysvědčení z první poloviny 19. století, která občas připomínala půvabné grafické tisky opatřené pečeti.

Jenže v roce 1882 nařídil ministerský výnos užívat jednotné formuláře, a pak – jak smýkaly dějiny českým školstvím – zdobili vysvědčení tu c. k. korunovaný orel, pak český lev, za německé okupace nacistické symboly a po roce 1960 i socialistická pavěza. I ta všechna už jsou našťastí jen připomínkou minulosti.

MAGDALENA NOVÁ
REDAKTORKA TESTŮ DNES

Socialistické vysvědčení

1956

Ačkoliv se zdá, že se socialistické školství spokojilo jen se známkami, jaké jsou třeba na vysvědčení z Otrokov v 60. letech se začalo experimentovat. Tým Jána Velikaniče v praxi ověřoval různé varianty slovního hodnocení. Jenže přišla normalizace a novinkám byl konec.

1960

Socialismus zvítězil, a tak vysvědčení dostala vodoznak s husitskou pavézou a do záhlaví název Československá socialistická republika.

Zdroj: histo-
vysvědčení zař-
Archiv Národního m-
(K. Kramář) a Nár-
pedagogické muz-